

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری مادیان و انجمن علمی و واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تعهد می کنیم:

- ۱- اصل برانست: التزام به برانست جویی از هر گونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هر گونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج و دانش و اشتهاء نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هر گونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران، پرسنل و پرسنل (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمانها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هر گونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی، گروه علوم اجتماعی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: مردم شناسی

عنوان:

تحلیل مردم شناختی گیاهان دارویی

(مورد مطالعه شهرستان سنندج و بیجار استان کردستان)

استاد راهنما:

پروفسور محمدحسین فرجاد

استاد مشاور:

دکتر محمدهمایون سپهر

پژوهشگر:

هنگامه الوند

زمستان ۱۳۹۱

تقدیم به

روح پاک و آرام پدرم که به حقیقت موفقیت امروز خود را در اراده این پایان نامه مدیون خاطره های سبز حضور او در دشت وسیع کودکی برای دوستی و هم بازی شدن با گیاهان و انگلیزه اصلی انتخاب موضوع خود می دانم.

مادر مهربانم که در لحظه، لحظه تحصیلم تکیه گاهی مطمئن برایم فراهم کرد و نگاه مهربانش آسودگی طریق علم برایم شد.

برای توصیف این همه عشق بی دریغ این دو موجود آسمانی چه می توانم بگویم جز آنکه همیشه و همیشه و همیشه دوستان دارم...

مشکر و قدردانی

اساتید ارجمندم به ویژه استاد کرامی، جناب آقای پروفور محمد حسین فرجاد که بارها بنیانی های ارزشمند و تجربیات گرانها و وقت و حوصله فراوان مراد تمامی مراحل این پژوهش یاری نموده اند و راهنمایی بی دریغ ایشان را هکشی این پژوهش بود.

امیدوارم سایه پر مهر استاد کرامی جناب آقای دکتر محمد هایون سپهر به عنوان استاد مشاور که در ارائه این پایان نامه مرایاری نموده اند، همچنان بر چتر دانشگاه گسترده و مستدام باشد.

همچنین مشکر فراوان دارم از محقق کرامی جناب آقای علیرضا سپیران که با همیاری صمیمانه شان در موفقیت هایم سهم می باشند و نیز همکاران مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان کردستان که با صبر و حوصله مراد این امریاری نمودند.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب هنگامه الوند دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۸۶۳۶۸۰۰۰ در رشته مردم شناسی که در تاریخ ۹۱/۱۲/۲۳ از پایان نامه خود تحت عنوان تحلیل مردم شناختی گیاهان دارویی (مورد مطالعه شهرستان سنندج و بیجار استان کردستان) با کسب نمره ۱۸ و درجه عالی دفاع نموده‌ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در موارد که دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه‌های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده‌ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه و موسسا آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۱/۱۲/۲۳

دانشجوی کارشناسی ارشد هنگامه الوند از پایان نامه خود دفاع نموده و با

نمره ۱۸ به حروف هجده و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۵۱۰۹۱۰۱۸
عنوان پایان نامه: تحلیل مردم شناختی گیاهان دارویی (مورد مطالعه شهرستان سنندج و بیجار استان کردستان)		
نام ونام خانوادگی دانشجو: هنگامه الوند	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۰/۱۱/۴	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۱/۱۲/۲۳
شماره دانشجویی: ۸۹۰۸۶۳۶۸۰۰۰		
رشته تحصیلی: علوم اجتماعی - مردم شناسی		
استاد / استادان راهنما: پروفسور محمدمحسین فرجاد		
استاد / استادان مشاور: دکتر محمدهمایون سپهر		
آدرس: سنندج، شالمان، کوچه موسی، مجتمع کسری، طبقه همکف، واحد ۱۳		
تلفن: ۰۹۱۸۸۷۲۲۶۸۰		
<p>چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روشهای اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>با شناخت جایگاه گیاهان در تأمین نیازها، می توان به شناخت تفکرات انسان و سازمان هایی که در جهت تأمین این نیازها ایجاد می شود پی برد و در این روند به ساختار اجتماعی و فرهنگی دست یافت. علاوه بر آن با بررسی نقش گیاهان در باورهای فرهنگی، جایگاه واقعی آنها در مراتب تکامل شناخته می شود که این شناخت یکی از وجوه اهمیت انجام این پروژه می باشد.</p> <p>جایگاه گیاهان در تأمین نیازها و نقش آن در فرهنگ مردم در ابعاد مختلف یکی از موضوعاتی است که در مردم شناسی، بخصوص در کشور ما کمتر مورد توجه بوده است بنابراین ضرورت توجه به این موضوع برای پر کردن این خلاء ضروری می نماید.</p> <p>هدف عمده این پروژه شناخت پایگاه گیاهان در ابعاد مختلف فرهنگ مادی و غیر مادی مردم منطقه سنندج و بیجار و تحلیل آن در قالب چهار چوب نظری «ژرژ دومزیل» و «کارکردی» می باشد بر این اساس مقصود آن است که از یک طرف نقش گیاهان در تأمین نیازهای انسانی مورد بررسی قرار گیرد و از طرف دیگر نحوه روند تغییرات و کارکردهای جایگاه گیاهان در باورهای فرهنگی مردم بررسی شود و شناخت ارتباط افسانه ها با نقش گیاهان در باورهای مردم منطقه و شکل گیری ارکان فرهنگی گیاهی هدف دیگر این پروژه می باشد.</p> <p>برای اجرای این پروژه به روش میدانی - اسنادی از ابزار پرسشنامه، مشاهده همراه با مشارکت، مصاحبه و کتاب ها و اسناد مرتبط، اطلاعات اولیه گیاهان دارویی جهت ثبت جمع آوری شد. سپس با مراجعه گیاه درمانی های سنتی در زمینه نام محلی، نواحی برداشت، نحوه، مقدار و نوع مصرف این گیاهان و حتی مطالعه کتاب قانون در طب ابوعلی سینا و تقویم الابدان، نسبت به تکمیل اطلاعات اقدام شد. مصاحبه با افراد بومی آگاه و تجربی از جمله پیرمردی کهنسال که اصرار شدیدی بر عدم استفاده از ضبط صوت و دوربین عکاسی و حتی موبایل داشت در زمینه افسانه های گیاهان تحقیق مرا بسیار یاری نمودند. جالب است در نتایج تحقیق به گیاهانی برخوردیم که در منابع به مصرف دارویی و درمانی آنها اشاره نشده بود، در حالی که توسط مردم محلی برای مصارف دارویی از آنها استفاده می شد. همچنین نوع معیشت، محل سکونت، پایگاه اقتصادی، سن و جنسیت افراد در میزان آشنایی، میزان مصرف، شناخت خواص گیاهان و کاربرد آنها تاثیر بسزایی دارد.</p> <p>از همه مهمتر اعتقاد و ایمان و باور قلبی و جنبه تقدس افراد محلی در استفاده از این گیاهان و درمان پذیری آن موثر بوده و در باورها و افسانه ها و ضرب المثلهای، اشعار و ترانه ها، اعتقادات و حتی تغذیه و اقتصاد مردم این منطقه رد پای حضور پر رنگ گیاهان دارویی و کاربرد آشکار و پنهان آن نمایان و واضح است.</p> <p>واژه های کلیدی: گیاه دارویی، مردم شناختی، فرهنگ، خواص گیاهان، درمانگران سنتی.</p>		
نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه		
تاریخ و امضا:		
☐ مناسب است		
☐ مناسب نیست		

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	۱-۱ مقدمه
۴	۲-۱ بیان مسئله تحقیق
۵	۳-۱ اهداف تحقیق
۵	هدف کلی:
۵	اهداف جزئی:
۵	۴-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن
۶	۵-۱ سوالات تحقیق
۷	۶-۱ زمان و مکان تحقیق
۷	۷-۱ تعاریف عملیاتی واژگان کلیدی
۹	۸-۱ قلمرو تحقیق
۱۰	۹-۱ پیشینه تحقیق :
	فصل دوم: ادبیات تحقیق
۱۴	۱-۲ مقدمه
۱۵	بخش اول : مطالعات نظری
۱۵	۲-۲ موقعیت جغرافیایی استان کردستان
۱۶	۳-۲ وضعیت طبیعی و اقلیمی استان کردستان
۱۹	۴-۲ معرفی شهرستان سنندج
۲۴	۶-۲ آشنایی مختصر با گیاهان دارویی و مصلح ها و ویژگی های آن :
۲۸	۸-۲ عقاید عامیانه درباره گیاهان
۳۰	بخش دوم: چهارچوب نظری تحقیق
	فصل سوم: روش تحقیق
۳۳	۱-۳ مقدمه
۳۴	۲-۳ روش تحقیق
	فصل چهارم: یافته های تحقیق
۳۷	۱-۴ مقدمه :

- ۳۸..... گیاهان دارویی منطقه مورد تحقیق : ۲-۴
- ۴۰..... تاج الملوک ۳-۴
- ۴۰..... ختمی ۴-۴
- ۴۲..... *Cakendula officinalis* ۵-۴ همیشه بهار
- ۴۳..... *Crataegus microphyllac.kach* ۶-۴ زالاک
- ۴۳..... *Carduus nutans* ۷-۴ کنگر
- ۴۴..... *Pelargonium* ۸-۴ گل عطر
- ۴۵..... *Indigofera tinctorial* ۹-۴ نیل
- ۴۶..... *Lilium candidum* ۱۰-۴ گلوسنسفید
- ۴۷..... *Linum Usitatissimum* ۱۱-۴ کنان
- ۴۸..... *Medicago sativa* ۱۲-۴ یونجه
- ۴۹..... *Ocimum Basilicum* ۱۳-۴ ریحان
- ۵۰..... *Pistacia Atlanticaspp .mutica* ۱۴-۴ بنه کوهی
- ۵۰..... ۱۵-۴ درخت بنه یا بنه وحشی
- ۵۱..... *Agaricaceae* ۱۶-۴ قارچ کوهی
- ۵۲..... *Quercus infectoria* ۱۷-۴ گز علفی
- ۵۳..... *Raseda .Spp* ۱۸-۴ اسپرک
- ۵۴..... *Rheum Ribesl* ۱۹-۴ ریواس
- ۵۵..... *Solanum nigrum* ۲۰-۴ تاجریزی
- ۵۶..... *Satureja hortensis* ۲۱-۴ مرزه
- ۵۷..... ۲۲-۴ مریم گلی کوهی - نعناع زیتنی
- ۵۸..... ۲۳-۴ گل قاصد
- ۵۹..... *Tragopogon porrifolius* ۲۴-۴ شنگ
- ۶۰..... ۲۵-۴ سیزاب
- ۶۱..... *Orchis -Latifolia - L* ۲۶-۴ ثعلب
- ۶۲..... *Viola odoratal* ۲۷-۴ بنفشه معطر
- ۶۳..... *Veratrum album* ۲۸-۴ خربق سفید
- ۶۴..... ۲۹-۴ درخت گلابی
- ۶۵..... *Chenopodium* ۳۰-۴ غازیاغی
- ۶۶..... ۳۱-۴ رازیانه

۶۷.....	دستنبویه ۳۲-۴
۶۸.....	۳۳-۴ شیر خشت Rosaceae
۶۹.....	۳۴-۴ شیرین بیان
۷۰.....	۳۵-۴ چوبک
۷۱.....	۳۶-۴ شوکران صغیر
۷۲.....	۳۷-۴ کاسنی Cichorium intybusl
۷۲.....	۳۸-۴ تره تیزک چمنی
۷۳.....	۳۹-۴ لاله الوان Fritillaria officinalis
۷۴.....	۴۰-۴ شقایق وحشی
۷۵.....	۴۱-۴ نسترن Rosa Canina
۷۶.....	۴۲-۴ گل کارگر
۸۰.....	گوش درد
۸۱.....	گلو درد:
۸۲.....	سرفه:
۸۳.....	قلنج (کولنج)
۸۳.....	مردم منطقه جهت رفع قولنج به آرامگاه پیروینس در روستای انجیران سندنجد است مراجعه می کنند.
۸۴.....	تب و لرز
۸۴.....	خدیجه خانم نخعی را چند بار گره زده تا به دست فردی که تب دارد ببندد.
۸۴.....	بستن نخ تب بر
۸۵.....	شیخ نژمار
۸۵.....	تصویر شیخ نژمار
۸۶.....	بستن ملو به درخت جهت برآورده شدن حاجات
۸۷.....	زنان منطقه درحال چسباندن سنگ جهت اطلاع از برآورده شدن حاجاتشان
۸۸.....	شخص پیروینس
۸۹.....	دفع آل (شه وه)
۹۰.....	سنگ شه وه درگردن زن زائو جهت دفع « شه وه»
۹۲.....	درمان با گیاهان دارویی در بیجار:
۹۵.....	عقاید ، باورها و حکمت عامیانه گیاهان دارویی در بیجار:
	فصل پنجم: نتیجه گیری
۹۸.....	۱-۵ محدودیتها و مشکلات تحقیق

۹۹.....	۲-۵ نتیجه گیری
۱۰۵.....	منابع
	چکیده انگلیسی

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
۶	«گل کارگر واقع در کوه های سنندج»
۸	« زن یکی از محله های حاشیه سنندج »
۱۱	« یکی از انواع روش های خشک کردن گیاهان محلی در روستای باباریز سنندج »
۱۲	«یکی دیگر از انواع روش های خشک کردن گیاهان محلی در شهر بیجار»
۱۶	« نقشه جغرافیایی استان کردستان »
۱۹	« کوهپایه های بکر اطراف شهر سنندج در اواخر زمستان »
۱۸	« کوهپایه های بکر اطراف شهر سنندج در اواسط پاییز »
۲۰	« نمایی کلی از شهر سنندج »
۲۰	« نمایی از روی قله کوه آیدر سنندج »
۲۱	« منظره طبیعت غنی و بکر سنندج »
۲۲	« نقشه جغرافیایی شهر بیجار »
۲۳	« نمایی از شهرستان بیجار »
۲۸	« گیاه هلیله یکی از پنج جزء نوشدارو »
۲۵	«دشت بابونه در اطراف سنندج»
۲۸	« گیاه ریواس در ارتفاع کوه آیدر سنندج »
۲۹	« گیاه ریحان بنفش »
۳۴	« نمونه‌ی از گیاهان دارویی خشک شده به طور سنتی در سبد حصیری که رطوبت گیاه را جذب میکند»
۳۵	« مزرعه گل همیشه بهار در سنندج »
۳۵	« دشت شقایق وحشی در اطراف کوه آیدر سنندج»
۳۸	«انواع گیاهان خوراکی، محلی، بهاره در شهر سنندج که به فروش میرسند»
۹۲	« خشک شده سنتی گل ختمی »
۹۵	« مغازه عطاری سنتی در شهر بیجار »
۹۶	« نما و منظره شهر بیجار در دامنه کوه نقاره کوب »

چکیده

با شناخت جایگاه گیاهان در تأمین نیازها، می توان به شناخت تفکرات انسان و سازمان هایی که در جهت تأمین این نیازها ایجاد می شود پی برد و در این روند به ساختار اجتماعی و فرهنگی دست یافت. علاوه بر آن با بررسی نقش گیاهان در باورهای فرهنگی، جایگاه واقعی آنها در مراتب تکامل شناخته می شود که این شناخت یکی از وجوه اهمیت انجام این پروژه می باشد.

جایگاه گیاهان در تأمین نیازها و نقش آن در فرهنگ مردم در ابعاد مختلف یکی از موضوعاتی است که در مردم شناسی، بخصوص در کشور ما کمتر مورد توجه بوده است بنابراین ضرورت توجه به این موضوع برای پر کردن این خلاء ضروری می نماید.

هدف عمده این پروژه شناخت پایگاه گیاهان در ابعاد مختلف فرهنگ مادی و غیر مادی مردم منطقه سنندج و بیجار و تحلیل آن در قالب چهار چوب نظری « ژرژ دومزیل » و « کارکردی » می باشد بر این اساس مقصود آن است که از یک طرف نقش گیاهان در تأمین نیازهای انسانی مورد بررسی قرار گیرد و از طرف دیگر نحوه روند تغییرات و کارکردهای جایگاه گیاهان در باورهای فرهنگی مردم بررسی شود و شناخت ارتباط افسانه ها با نقش گیاهان در باورهای مردم منطقه و شکل گیری ارکان فرهنگی گیاهی هدف دیگر این پروژه می باشد.

برای اجرای این پروژه به روش میدانی - اسنادی از ابزار پرسشنامه، مشاهده همراه با مشارکت، مصاحبه و کتاب ها و اسناد مرتبط، اطلاعات اولیه گیاهان دارویی جهت ثبت جمع آوری شد. سپس با مراجعه گیاه درمانی های سنتی در زمینه نام محلی، نواحی برداشت، نحوه، مقدار و نوع مصرف این گیاهان و حتی مطالعه کتاب قانون در طب ابوعلی سینا و تقویم الابدان، نسبت به تکمیل اطلاعات اقدام شد. مصاحبه با افراد بومی آگاه و تجربی از جمله پیرمردی که سنسال که اصرار شدیدی بر عدم استفاده از ضبط صوت و دوربین عکاسی و حتی موبایل داشت در زمینه افسانه های گیاهان تحقیق مرا بسیار یاری نمودند. جالب است در نتایج تحقیق به گیاهانی برخوردیم که در منابع به مصرف دارویی و درمانی آنها اشاره نشده بود، در حالی که توسط مردم محلی برای مصارف دارویی از آنها استفاده می شد. همچنین نوع معیشت، محل سکونت، پایگاه اقتصادی، سن و جنسیت افراد در میزان آشنایی، میزان مصرف، شناخت خواص گیاهان و کاربرد آنها تاثیر بسزایی دارد.

از همه مهمتر اعتقاد و ایمان و باور قلبی و جنبه تقدس افراد محلی در استفاده از این گیاهان و درمان پذیری آن موثر بوده و در باورها و افسانه ها و ضرب المثل ها، اشعار و ترانه ها، اعتقادات و حتی تغذیه و اقتصاد مردم این منطقه رد پای حضور پر رنگ گیاهان دارویی و کاربرد آشکار و پنهان آن نمایان و واضح است.

واژه های کلیدی: گیاه دارویی، مردم شناختی، فرهنگ، خواص گیاهان، درمانگران سنتی.

فصل اول: کلیات تحقیق

« به نام حقیقت سبز »

گیاهان دارویی (طلای سبز) کردستان

اگر بخواهیم جسم و روح آدمی را بشناسیم، نخست باید طبیعت را بشناسیم. « بقراط »

۱-۱ مقدمه

آنچه که پیش رو دارید تلاشی است در جهت شناخت و تحلیل مردم‌شناختی نقش گیاهان دارویی در فرهنگ غیر مادی و ریشه یابی باورهای فرهنگی گیاهان در شهرهای سنندج و بیجار از توابع استان کردستان .

«مردم استان کردستان، به علت وضعیت توپوگرافیکی منطقه زاگرس و برخوردار بودن از موقعیت آب و هوایی مدیترانه ای و با پوشش گیاهی تقریباً دو میلیون هکتاری جنگل و مرتع، با چهار ناحیه متفاوت (نیمه خشک، نیمه مرطوب، معتدل- نیمه مرطوب سرد، اقلیم ارتفاعات) یکی از منابع مهم اکولوژیکی طلای سبز ایران به شمار می رود بطوری که گونه های متعددی از شش تا هفت هزار گیاه دارویی کشور از قبیل (بلوط- زالزالک- میوه نسترن- بنه) و نیز از انواع گندمیان- پروانه واران، چتریان- مرکبان، نعناعیان و گونه های نادری از گلپر و سه گونه نادر مرزه- آویشن در آن رویش فراوان دارند». (امینی، ۱۳۹۰، ۲۵)

در باور های مردم روزگاران قدیم برای هر چیزی که تاثیر مستقیم و یا غیر مستقیم در زندگیشان داشت نقش مهمی قائل بودند و این اعتقاد و باور در ادبیات شفاهی، لالائی ها ، ضرب المثل ها و آوازیایشان نمود پیدا می کرد و بدین ترتیب جزئی از فرهنگشان می شد و باعث ماندگاری ادبیات فولکلوریک آن قوم می شد و عامل مهمی بود برای انتقال به نسل های دیگر و سینه به سینه نقل شدن آن فرهنگ .

طبیعت بکر و کوهستانی کردستان و وجود فلور متنوع گیاهان دارویی مانند ادبیات فولکلوریک و موسیقی های مردم این سرزمین (آواز مشهور کتان ، کتانه) بر چگونگی پزشکی و درمان آن نیز اثرگذار بوده و از دیرباز در فرهنگ غیر مادی از قبیل : افسانه ها ، ترانه ها ، ضرب المثل ها، لالایی ها

و شعر شاعران کرد و قصه های مادربزرگ ها و پدربزرگ های کردستان که سینه به سینه و نسل به نسل منتقل شده، ردپای حضور درختان از قبیل گلابی - آلوچه - انجیر - انار مخصوص ورامانات گل های میخک - ژاله - ختمی - بفشه - رازیانه - شقایق و غیره وجود دارد. کپر مال یانه له رازیانه، وخته نه مردن به دل نه شانه : توی خونه رازیانه (دوی دل درد است) داشتند اما از دل درد می مردند که خود متأثر از توتم پرستی و طبیعت گرایی است. که در نقوش باستانی به جای مانده مادر بزرگ های کردستانی همچون سایر نقاط ایران با استفاده از گیاهان دارویی به طبابت خانگی پرداخته و در مطبخ های آنان بوی غذاهای محلی که با گیاهان خوراکی خاص منطقه مانند کنگر ، تره ، گیلاخه ، قازی آقه ، همه گیاه (مخلوط چند گیاه بهاره) زیره و مرزه کوهی و زعفران پخته می شد هنوز که هنوز است آشنای مشام مردمان این دیار است که اعتقاد و باور بر این است که هر کس در فصل بهار از این گیاهان بهاره بخورد یک سال بیمه می شود و احتیاج به هیچ طبیبی ندارد چون این گیاهان سموم بدن را دفع می کند و به مثابه اولین طبیبان و شفادهندگان تلقینی نیز دارای اهمیت زیادی می باشند و جوشانده ها و دم کرده های مادربزرگ های کردستان امروزه هوا داران و مشتاقان فراوانی دارد. (په تاته ، شه لم بخو دواته : سرما خوردی آش شلغم بخوری خوب می شی)

هنوز هم خیلی از این خرده فرهنگ ها و باورها در میان مردم هست و گامی جهت مکتوب شدن آنها نیست و شاید این تحقیق گامی باشد هرچند کوتاه در این راستا ؛ هدف از این مجموعه تقدیم برگ سبزی به پیشگاه اساتید ارجمند و دوستداران طبیعت گرانقدری است که در این خصوص زحمت کشیده و با اهداف خود سعی در زدودن غبار محرومیت از چهره این استان حاصل خیز را دارند. امید است این خدمت ناچیز مقبول نظر دانش پژوهان گرامی قرار بگیرد. در این تحقیق زحمات دوستان ارجمندم و محققان گیاه دارویی در شهرستان سنندج و بیجار قابل تقدیر می باشد که بدون راهنمایی های آنان این کار میسر نمی گردید.

۲-۱ بیان مسئله تحقیق

انسان رابطه تنگاتنگی با گیاه دارد زمانی که در روی زمین حرکت تکاملی خود را آغاز نمود با گیاه آشنا شد و مدت طولانی تغذیه وادامه حیات وی بطور مستقیم به گیاه وابسته بوده و تغذیه از گیاه در رشد جسمانی و تکامل زیستی انسان موثر است و تکامل جسمانی موجب تحول فکری و فرهنگی انسان شده به عبارتی رشد جسمانی سازنده رفتارهای فرهنگی انسان است. حتی زمانی که از مرحله خوشه نشینی به شکار و پس از آن به دامداری و کشاورزی و شهر نشینی روی آورد ارتباط او با گیاه از بین نرفت و با اندکی تفکر دریافت که بطور مستقیم و غیر مستقیم گیاهان ضامن بقای حیات وی هستند. این رابطه نزدیک باعث شد که گیاه به صورت های مختلف در زندگی انسان ایفای نقش نماید از یک طرف در فرهنگ مادی : غذا(گیاهان خوراکی)، ابزار و ... و از طرفی در فرهنگ غیر مادی : افسانه ها ، لالائی ها، ضرب المثل ها و ...

مطالعه گیاهان بومی و جایگاه آنان در فرهنگ عامه، اعتقادات و باورهای مردم از مباحث مردم شناسی است. انسان خردمند با نگاه کردن به زمین به این می اندیشید تا بتواند از آن تغذیه کند ؛ به گیاهان توجه کند و متوجه رابطه انسان با گیاهان گردد و بدین ترتیب زنجیره ای شکل می گیرد . چه بسا بسیاری از این فعالیت ها و تلاش ها در آینده ای نه چندان دور فراموش شود بنابر این با نوشتن و حفظ آنها می توان از نابودی و فراموشی آنها جلوگیری کرد.

خلاصه اینکه محور اصلی این تحقیق نقش گیاهان در تأمین نیازهای انسانی و جایگاه آن در باورهای فرهنگی مردم و تلاش آنان برای استفاده از این گیاهان در درمان است.

۳-۱ اهداف تحقیق

هدف کلی:

نقش گیاهان دارویی در ساختار فرهنگی، جامعه و باورها و اعتقادات عامه مردم که منجر می شود به شناخت رابطه انسان با محیط طبیعی و گیاهان و چگونگی تأثیر پذیری از طبیعت و تأثیر گذاری بر آن و همچنین تأثیر بر فرهنگ و رفتارهای فرهنگی انسان.

اهداف جزئی:

- مزایای استفاده از گیاهان دارویی
- تاثیرپذیری گیاهان دارویی در درمان به جای داروهای شیمیایی
- نقش تلقین در استفاده از گیاهان دارویی
- شیوه‌های مختلف آماده سازی و استفاده از گیاهان دارویی و ارتباط آن با فرهنگ استفاده مردم در جامعه مورد تحقیق.

۴-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن

اهمیت این تحقیق از یک طرف نقش گیاهان را در برآوردن خواسته ها و نیازها و ساختارها فرهنگی جامعه مورد بررسی قرار داده و از طرف دیگر نقش و جایگاه گیاهان دارویی را در باورهای فرهنگی مردم و اهمیت گیاهان دارویی را در زندگی مردم مشخص می سازد. همچنین وابستگی میان خاک، گیاه و حیات را مورد ارزیابی قرار می دهد. انگیزه انتخاب این موضوع نقش گیاهان دارویی در ساختار فرهنگی مردم جامعه، شناسایی و تکمیل اطلاعات علمی و روزمره در زمینه گیاهان دارویی استان، موارد مصرف محلی این گیاهان، شناسایی علل ارتباط و استقبال روز افزون مردم در جمع آوری و استفاده از گیاهان دارویی بجای داروهای شیمیایی و همچنین ارضاء حس کنجکاوی محقق برای شناخت انگیزه های مردم جهت کارکرد و روش های استفاده از گیاهان دارویی در جامعه مورد تحقیق می باشد.

«گل کارگر واقع در کوه های سندج»

عکس از پژوهشگر، تابستان ۱۳۹۱

۵-۱ سوالات تحقیق

- آیا باورها و اعتقادات مردم در استفاده از گیاهان دارویی ریشه پزشکی دارد؟
- گیاهان دارویی در باورهای فرهنگی مردم جامعه تحقیق چه نقشی دارد؟
- آیا مصرف، جمع آوری و تهیه گیاهان دارویی ارتباط و نقشی در زندگی روزمره مردم دارد؟
- آیا گیاهان دارویی نقش تغذیه ای و معیشتی هم دارد و در اقتصاد خانواده ها چه سهمی دارد؟
- مزایای استفاده از گیاهان دارویی به نسبت استفاده از داروهای شیمیایی چیست؟
- آیا تأثیر پذیری گیاهان دارویی در درمان وجود دارد؟
- آیا تلقین در استفاده از گیاهان دارویی موثر است؟
- آیا گرایش مردم به استفاده از گیاهان دارویی در حال افزایش است؟ چرا؟
- نقش گیاهان دارویی در ساختار فرهنگی جامعه چیست؟
- شیوه‌های مختلف آماده‌سازی و استفاده از گیاهان دارویی در جامعه مورد تحقیق چگونه است؟
- اهمیت گیاه درمانی و نقش گیاهان دارویی به لحاظ شرایط بوم شناختی در مقایسه با سایر روش های درمان در منطقه کدام است؟
- آیا باورها بی معنا بنظر می رسند یا دارای کارکرد و معنی می باشند؟
- ارتباط و وابستگی مردم جهت ادامه حیات به خاک و گیاه بستگی دارد یا نه؟